

9/4

Kongressutskott som domstolar

McCarthy på höjden av sin makt (februari 1954), omgiven av rådgivarna David Schine och Roy Cohn samt Arkansasssenatorn John McClellan.

DE FÖR MEDBORGERLIG frihet och rättssäkerhet farliga tendenser som särskilt under de senaste åren framträtt i USA har sin allmänna bakgrund i missräkningarna efter kriget, fruktan för kommunismen och reaktionen emot det långa demokratiska styrets ekonomiska och sociala radikalism. Men vad man kan kalla tekniska förhållanden spelar en utomordentligt stor roll. Författningsbestämmelser och konventioner ger möjlighet till aktioner som exempelvis för svenskt statsliv ter sig alldeles främmande. Viktigast i det hänseendet är kongressens eller rättare de båda husens befogenhet att företa undersökningar, "investigations". Det är denna befogenhet, hänsynslöst utnyttjad, som gjort Dies, Jenner, Eastland, Welker och framför allt McCarthy till politiska inkvisitorer, åklagare och domare på en gång. Förklaringen till det upprörande och fantastiska som händer vid utskottsfröhen i Washington — och i mindre skala i delstaternas representationer — är till stor del egendomligheter och motsättningar i det amerikanska statsskicket.

Av gammalt har det brittiska parlamentet och dess kamrar rätt att tillsätta utredningskommittéer, som kan anordna förhör och inkalla vittnen; personer som vägrar att inställa sig eller att vittna kan tvingas genom viten eller genom fängelsestraff för "contempt" (vanvördnad). Någon begränsning av denna befogenhet finns inte, och under äldre tid begagnades den stundom på ett sätt som erinrar om nuvarande praxis i den amerikanska kongressen. Men i det hela har parlamentet endast tillsatt kommittéer, vilkas uppgifter nära anknyter till det parlamentariska arbetet; anklagelser för övergrepp har knappast förekommit sedan ett århundrade eller mera. Den engelska regeringens dominerande ställning har sannolikt varit avgörande för denna utveckling.

I de amerikanska kolonierna följde man, här som eljest, det engelska mönstret. Redan på 1600-talet tillsatte representationerna undersökningskommittéer för skilda ändamål. Då unionen bildades fortsatte man på samma sätt; båda husen ansågs ha rätt att självständigt besluta om undersökningar. Det första fallet inträffade 1792, då representanthuset uppdrog åt en kommitté av medlemmar i huset att klarlägga bakgrunden till misslyckandet av en mot krigiska indianstammar utsänd militär expedition. Sedan dess har omkring tusen utskott eller kommittéer av liknade art — med uppgifter som inte direkt har att göra med frågor inför kongressen — tillsatts, varav över hälften under de senaste tjugufem åren. "Undersökningarna" har blivit en av de viktigaste formerna för kongressens verksamhet — maktmedel både mot regeringen och byråkratin och mot de enskilda medborgarna.

För att förstå denna märkliga omvandling är det nödvändigt att fasthålla vid två grundläggande förhållanden. 1) Utredningarna skall i princip vara av värde för utövat av kongressens allmänna befogenheter; de skall, kort sagt, antingen förbereda lagstiftning eller innebära kontroll över användningen av beviljade anslag. Dessa begränsningar är emellertid så vaga att de svårigen kan tillämpas; hittills har i varje fall inte så skett. 2) Utredningskommittéerna har naturligtvis ingen domsrätt; därför är förfarandet vid dem nästan helt oreglerat. Men kommittéerna kan framtvinga vittnesinställelse; vägran att besvara frågor kan leda till ett av vederbörande hus stadgat straff för "contempt" eller — den numera vanliga ordningen — ett av domstol avkunnat straff för ohörsamhet mot kongressen på fängelse intill ett år; endast författningsregeln att "ingen skall

tvingas att i ett brottmål bära vittne mot sig själv" friar från plikten att svara; oriktiga uppgifter vid kommittéförhören kan leda till dom för mened i vanlig ordning.

Det dröjde emellertid länge innan man "kom på" de möjligheter som här erbjuder sig för en aggressiv kongress och tilltagna kommittéer. Ett par stora utredningar före och efter det första världskriget — om förhållandet mellan storfinsans och politik och om rustningsindustrin — gick långt i förhör av enskilda personer om deras enskilda förhållanden, men dessa fall väckte inte någon utbredd oro; med tanke på den följande utvecklingen är det viktigt att slå fast att "vänstern" i USA framdrog eller gillade dessa undersökningar och att just radikala politiker och jurister vid denna tid prisade kongressens undersökningsmakt och betonade dess i realiteten obegränsade omfattning.

Genombrottet för vad man kan kalla de nya metoderna kom några år före andra världskriget genom kommittén för oamerikansk verksamhet (tillsatt av representanthuset) och dess beryktade ordförande Martin Dies. Syftet var att undersöka nazistiska och kommunistiska strävanden och aktioner; praktiken blev i stor omfattning angrepp på enskilda personer och tjänstemän. Efter kriget, och särskilt efter den republikanska valsegern 1946, har systemet slagit ut i full blom, med en rad permanenta och tillfälliga kommittéer och underkommittéer för inre säkerhet, oamerikansk verksamhet osv. Några senatorer och kongressmän har som ordförande i dylika kommittéer drivit de möjligheter som här erbjuder sig till det yttersta. Mer än något annat har undersökningsväsendet i kongress och statslegislaturer bidragit till förskämningen av amerikanskt samhällsliv.

Det "nya", det karaktäristiska för detta undersökningssystem kan i några få satser schematiskt antydas. Något samband med kongressens egentliga befogenheter föreligger inte längre; det uppenbara och ibland öppet erkända syftet är dels att på vissa punkter dirigera förvaltningens verksamhet, dels att avslöja, diskreditera och, reellt sett, bestraffa "subversiva", speciellt för kommunism eller kommunistvänlighet misstänkta personer och organisationer. Själva förfarandet har blivit alltmera godtyckligt, ibland brutalt. Stundom tillsättes "underkommittéer", bestående av en enda senator eller kongressman, som med en stab av advokater och sekreterare reser kring för att anordna förhör. "Vittnen" — i realiteten anklagade — inkallas i massa; det är vanligt att kommittéordföranden in blanco undertecknar inkallelser, varefter kommittétjänstemännen utväljer offer. Som angivare tjänstgör i stor utsträckning förutvarande kommunister, som i häxjakten har ett välbetalt yrke. Vid förhören är list och oförskämndhet hjälpmedel; "vittnet", den anklagade, har i talrika fall haft svårt att komma till tals inför skuren av snabba och smärjande, skiftande och detaljerade frågor. Ibland är förhören öppna, ibland slutna; efter slutna förhör händer att kommittéordföranden ger pressen en färgad version av vad som förekommit, i andra fall följes det slutna förhört av ett öppet förhör, gällande blott de personer som man anser sig kunna blamera genom publicitet. "Vittnena" får i regel anlita advokater, men dessas rätt att ingripa vid förhören är starkt begränsad. Då förhørsledaren anser det lämpligt begagnas radio eller television. Det väsentliga är helt enkelt: medan resultatet ofta blir desamma som vid en domstolsprocess, saknas alla de garantier för den anklagades som den judiciella processordningen erbjuder.

De inkallade står inte sällan inför ett plötsligt dilemma. De kan sätta stopp för alla utfrågningar genom att hänvisa till den femte författningsändringens regel att ingen är skyldig att vittna mot sig själv. Många har använt den metoden; det har rent av hänt att ett "vittne" vägrat att uppges sitt namn med denna motivering. Men en person som gör en hänvisning av denna art inför frågan om sin ställning till kommunismen är blamerad som "femte författningsändringens kommunist"; en rad myndigheter, organisationer, universitet och företag avskedar anställda som uppträtt på detta sätt (några respekterade universitet, såsom Harvard och Sarah Lawrence College, har vägrat att göra det). Den som inte på ett tidigt stadium åberopar bestämmelsen i fråga har därmed "uppgivit sitt privilegium" och måste svara på alla frågor av sammanhängande art. Om han exempelvis på frågan "har Ni varit kommunist?" svarar nej, är han skyldig att omtala om han haft några kommunister eller kommunistympatisörer som kamrater, att uppges deras namn, att redogöra för vad han vet om deras politiska verksamhet. Vägrar han att svara, kan han dömas för "contempt". Till detta kommer risken att bli dömd för mened; anklagelser för mened har i flera fall varit ett slags subsidiära aktioner, då klara motsättningar mellan vittnesmål förelagat. Man bör komma ihåg att flertalet förhör gällt den politiska inställningen för 10—20 år sedan.

Ett konkret exempel bland de många som kunde nämnas. En läroverkslärare erkände vid ett förhör att han under en tid varit kommunist. På frågan om vilka kommunister han känt vägrade han däremot att svara; han ville inte bli angivare. Då anklagades han för "contempt" och blev samtidigt suspenderad från sin befattning. Han föll till föga och meddelade en rad namn på förutvarande kommunistiska partivänner. Femte författningsändringen kunde han inte stödja sig på, eftersom han besvarat frågan om sin egen ställning till kommunismen.

Kommittéerna har också inkräktat på regeringens och förvaltningens befogenheter. President Truman beordrade redan 1948 alla unionstjänstemän att vägra ge kommittéerna uppgifter utan presidentens tillstånd, men denna regel har inte strängt upprätthållits. Att McCarthy genom sina förhör påverkat särskilt utrikes- och militärförvaltningen på viktiga punkter är väl känt och skall här inte ytterligare beröras.

En reaktion mot kongressundersökningarna — liksom mot hela McCarthyismen — är sedan kongressvalen i höstas påtaglig. Den offentliga kritiken är skarp och omfattande i politiska deklarationer, tidningar, tidskrifter och böcker. Blott under de senaste veckorna har kongresskommittéernas syften och metoder analyserats och kritiserats i tre utmärkta, i all sin saklighet verkligt spännande böcker: av juristen *Telford Taylor*, biträdande åklagare i Nürnbergprocessen (*Grand Inquest, The Story of Congressional Investigations*), av den ansedde publicisten *Alan Barth* (*Government by Investigation*) och av Harvard-professorn *Ervin Griswold* (*The 5th Amendment Today...*). Till ti-

dens tecken hör att flera politiker som förut varit ordförande i undersökningskommittéer, främst *Martin Dies*, angripit det nuvarande systemet såsom farligt för de medborgerliga rättigheterna.

Kritikerna kräver att kongressundersökningar skall begränsas till konkreta uppgifter inom ramen för kongressens ordinära befogenheter, att de alltså inte skall få tjäna som medel att förfölja och vanhedra enskilda personer eller att ingripa i förvaltningsarbetet; vidare bör förfarandet regleras, så att ordförandens makt begränsas och godtycke så långt möjligt stävjas. Många uttalanden, och några redan beslutade åtgärder, tyder på att kongressen är lyhörd för dessa av en bred opinion stödda krav.

Några frågor i samband med kongressundersökningarna har varit före i högsta domstolen, men denna har hittills kunnat undvika att uttala sig rörande själva principerna: om kongressens befogenheter att undersöka kan begränsas, om kommittéerna är bundna av sina direktiv, om vissa allmänna grundsatser måste tillämpas vid kommittéförhören, om den första författningsändringens bestämmelser om yttrandefrihet kan åberopas vid förhören som skydd för de anklagade, om den femte författningsändringens innebörd, och mycket annat. För närvarande är en hel rad mål inom detta område före i högsta domstolen, och man hoppas att dess utslag, som så många gånger tidigare, skall ge klavhet och bli en barriär för medborgarnas frihet och säkerhet.

HERBERT TINGSTEN

Joyce Cary misslyckas

MANGA för vilka *Nina*, *Chester Nimmo* och *Jim Latter* under de senaste åren blivit nära bekanta har med iver väntat på den sista delen av *Joyce Carys* romantrilogi. Då den nu kommit — *Not Honour More* (*Michael Joseph*, 12/6 skilling) — måste de, antar jag, bli besvikna. Här finns några lysande sidor och scener, men huvudintricket blir osannolikhet och konstruktion. Cary har inte lyckats med den utomordentligt svåra uppgiften att i tre romaner låta tre människor omsevis framträda som berättare och som figurer i de andras berättelser.

I trilogins andra del, "Except the Lord", skildrar *Chester Nimmo*, den framtida politikern, sin ungdom på 1860- och 1870-talen. Det viktiga är att visa hur han i en fattig miljö växer upp till en "nådens" man med passionen att göra människorna lyckligare och bättre. I den första delen, mästerverket "Prisoner of Grace", berättar *Nina*, fången av denna nåd, denna charisma, om *Nimmos* korruption under ett långt liv som politiker. *Nimmo* blir ett slags motstycke till whiskyprästen i *Graham Greenes* roman från Mexiko. Men medan whiskyprästens nåd förmörkas av köttsliga synder — slapphet, hor, supning, snusk, feighet — blir hos *Nimmo* själva nåden förgiftad; andligheten och moralismen blir suveränt brukade medel att nå makt. I slutet av denna bok skiljer sig *Nina* från *Nimmo* och gifter sig med *Jim Latter*, som hon älskat sedan bör-

domen. Den sjuttiförige *Nimmo* bösätter sig emellertid hos *Nina* och *Jim*, och *Nina*, "nådens fånge", blir *Nimmos* sekreterare och ett tåligt föremål för hans hågel. I denna situation, som frestar läsarens fantasi och tålmod, lägger *Nina* ned pennen.

Nu, i "Not Honour More", träder *Jim* in som berättare. Han upptäcker *Nimmos* och *Ninas* förhållande och att han själv och *Nina* rent av delvis levat på *Nimmos* pengar. Detta kan han likväl förlåta; då *Nina* genom ett självmordsförsök visar att hon inte står ut med det ständiga dubbelspelet försonas makarna och skall börja "ett nytt liv". Men då det kommer fram att *Nina* hjälpt *Nimmo* i en politisk intrig, som lett till att en person blivit oskyldigt dömd, drivs *Jim* av sin rättfärdighetskänsla att tjänstgöra som bödel och mördar de båda skyldiga (*Nimmo* dör av blotta förskräckelsen inför *Jims* angrepp).

Att *Jim* förlåter *Ninas* otrohet, men inte hennes medverkan till ett politiskt brott, är kärnpunkten i denna ideroman. Medan *Nimmo* är, eller varit, evangeliet, är *Jim* lagen. Det gäller för honom inte att förbättra världen, att genomföra reformer eller att drömma om utopier, utan att fasthålla vid de enkla dygderna, känsla för sanningen, hederlighet, pliktrohet. Han kan inte älska *Nina* om han inte, enligt den kända versen, älskar "hedern mera". Det är människorna, inte åtgärderna det kommer an på — den klassiska konservativa linjen. För *Jim* är all politik, demokratisk, fascistisk eller kommunistisk, förhatlig genom vädjandet till känslorna, upphetsningen, illusionerna, intrigererna, kompromisserna; *Nimmo* är en halvtokig skränflock som berdrar sig själv och andra.

Detta spel med nåd och rätt, frälsning och moral lyckades *Cary* driva till fulländning i "Prisoner of Grace". I "Not Honour More" går det inte ihop, blir inte fängslande. Möjligen kan *Cary* försvara sig med att berättaren *Jim* är en enkel man, som inte kan skriva roligare och kvickare, men det är en klen tröst för läsaren. Bokens svaghet förklaras kanske av att *Cary* inte koncentrerar sig på förhållandet *Nimmo-Nina-Jim*, utan söker ge en skildring av den engelska storstrejken 1926. Denna skildring, utförd i *Jims* telegramstil, blir delvis trötande och förvirrad; det verkar som om *Cary* själv tröttnat på hela ämnet och jagar efter en anständig avslutning — likt en talare som märker att det inte går bra och hetsas till ständigt nya försök att reparera blamagen. Vi får hoppas på nästa bok av denne utomordentligt begåvade författare.

HERBERT TINGSTEN